

CALY (1274) *ai*

cały (1065), **cał** (209) [*w tym: w cale* (196)]; *cały* : *cał* *BierEz* (7 : 1), *BielKom* (2 : 1), *Mącz* (95 : 1), *KochPs* (10 : 1), *SkarŻyw* (88 : 1), *MWilkHist* (1 : 1), *GórnRozm* (8 : 1), *ZawJeft* (4 : 2), *GrabowSet* (4 : 1), *WyprPl* (2 : 1), *SarnStat* (68 : 2).

cał- (1113), *cał-* (29); *cał-*: *cał-* *KrowObr* (10 : 1), *BibRadz* (23 : 1), *BielKron* (44 : 1), *Mącz* (93 : 3), *LeovPrzep* (1 : 1), *HistRzym* (1 : 1), *WujJud* (14 : 1), *BudBib* (9 : 1), *MycPrz* (3 : 1), *BudNT* (7 : 1), *CzechRozm* (39 : 1), *Oczko* (3 : 1), *SkarŻyw* (81 : 9), *CzechEp* (22 : 2), *OrzJan* (19 : 1), *KochFrag* (4 : 1), *GrabPospR* (8 : 1), *GórnRozm* (10 : 1). $\diamond$ *cał* (3).

comp i *sup* (1 + 1) (nå)calszy.

sg m N cały, *nåcalszy* (78), *cał* (3); $\sim$ (*attrib*) *cały* (46); $\sim$ (*praed*) *cały* (18), *cał* (3); *cał* *ZawJeft*, *GrabPospR*; *cały* : *cał* *BierEz* (1 : 1). $\diamond$ *G całégo* (20); $-égo$ (3), $-(e)go$ (17). $\diamond$ *D całému* (4); $-ému$ (1), $-(e)mu$ (3). $\diamond$ *A cały* (321), *całégo* (21); $-égo$ (2), $-(e)go$ (19). $\diamond$ *A a. G całégo* (1). $\diamond$ *I całym* (16), *cał(e)m* (1); $-ym$: $-(e)m$ *OrzRozm* (1 : 1). $\diamond$ *L całym* (11). $\diamond$ *f N cała* (44), *cała* (7), *cał(a)* (6); $\sim$ (*attrib*) $-å$ (21), $-a$ (1); $-å$: $-a$ *Mącz* (6 : 1); $\sim$ (*praed*) $-å$ (23), $-a$ (6); $-a$ *KochPs*, *SkarŻyw*, *MWilkHist*, *ZawJeft*, *WyprPl*; $-å$: $-a$ *GórnRozm* (1 : 1). $\diamond$ *G całéj* (35), *całyj* (1) *MurzHist*; $\sim$ $-éj$ (8) *OpecŻyw*, *OrzQuin*, *KochPieś*, *SarnStat* (5), $-ej$ (1) *Oczko*, $-(e)j$ (26). $\diamond$ *D całéj* (6); $-éj$ (1), $-(e)j$ (5). $\diamond$ *A całą*, *calszą* (188). $\diamond$ *I całą* (22). $\diamond$ *A a. I całą* (5). $\diamond$ *L cał(e)j* (11). $\diamond$ *n N całé* (20), *cało* (3); $-é$ (6), $-(e)$ (14); $\sim$ (*attrib*) $-é$ (7); $\sim$ (*praed*) $-é$ (13), $-o$ (3); $-o$ *BielKom*; $-é$: $-o$ *SarnStat* (1 : 2). $\diamond$ *G całégo* (44); $-égo$ (11), $-(e)go$ (33). $\diamond$ *D cał(e)mu* (1). $\diamond$ *A całé* (43); $-é$ (14), $-(e)$ (29). $\diamond$ *I całym* (26), *cał(e)m* (2); $-(e)m$ *GrzegRóżn*; $-ym$: $-(e)m$ *CzahTr* (1 : 1). $\diamond$ *L całym* (2) *CzechRozm*, *SkarKaz*, *cał(e)m* (2) *FalZioł*, *BibRadz*. $\diamond$ *m a. n G cał(e)go* (3). $\diamond$ *pl N m pers cali* (5). *m an cali* (2) *BierEz*, *BibRadz*, *cał(e)* (1) *Mącz* *subst całé* (36); $-é$ (9), $-e$ (1), $-(e)$ (26); $-é$: $-e$ *SarnStat* (5 : 1). $\diamond$ *G całych* (8). $\diamond$ *D całym* (1). $\diamond$ *A subst całé* (64); $-é$ (11), $-(e)$ (53). $\diamond$ *I m całymi* (2). *f całymi* (2), *cał(e)mi* (2); $-ymi$ *CzechEp*; $-(e)mi$ *PowodPr*; $-ymi$: $-(e)mi$ *CzechRozm* (1 : 1). *n cał(e)mi* (2). $\diamond$ *L całych* (3). $\diamond$ *sg n A a. pl A subst całe* (2); $-e$ (1), $-(e)$ (1). $\diamond$ *sg n L skostn w cale* (196); $-e$ (80), $-é$ (2), $-(e)$ (114); $-e$: $-é$ *SarnStat* (41 : 2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Zupełny, pełny, kompletny, obejmujący wszystkie elementy składowe lub wszystko, co zawiera treść; bez reszty; traktowany ogólnie; niepołowiczny, nieograniczony; totus Mącz, Calag, Calep; integer Mącz, Cn; omnis, plenus Mącz; solidus Cn* (802) : *Támem cåle řådlo złokał BierEz R3v; Brachium. [...] Cåla řekå od pleci åż do łokcýå. Murm* 58, 62; *Mymer*¹ 23; *Czåle Iaie vpalonę z winem albo z ocztem wypiwřzy/ wřzythkie ciekåczki zařtanawia. FalZioł* IV 20b; *Thy wřzytki rzeczý vwarz w winie: w czåley kwarcie FalZioł* V 117, I 43a, 141b, III 15c, V 69, 92, 101; *Przeto od czålego człowieka poczåwřzy pothym do głowy poydziemy GlabGad* M2, B8v, M2v [2 r.]; *Niech wezmå řmolniku/ Czarnogłowu/ oboiego po pořfunta/ Niedořpiałku y Pracowniku czåly funt LudWię* B3v; *Item powýda yřch sthowarřřchem řwym Woythkyem Zobyezyerza [...] myåřå wyepřzewego řtronå czåla y řthukå, sadlo czåle y kawålyecz [...] vkradl LibMal* 1546/117v, 1546/121 [2 r.]; *Tedys y ty dořkonały Bos moy y řkåpiczå czåly ReřKup* z6; *MurzNT* 96; *Ty wřzyřtki iako i ototy v/ w/ k/ wielé kroć całé řlowo wåżå/ iako gdy mowięm řwoim/ zmoim/ v mnie w domu krzeczy/ ktobie MurzOrt* B2v, Bv, B3; *Yåřnye to kåżdy obaczy/ gdy nye bęđzye vřinał řlow/ åle cåłą rzecz/ yåko*

thám łtoi/ przedłye weźmye. *KromRozm III* I5v; *BielKom* D8; *GliczKsiąż* I8v; każdą iednę cząłtkę albo dwie może brąc/ y rozumiec zá całą przyślyęę *GroicPorz* h3v, k3v [3 r.], k4v, ł2, bb3v; iáko wśzytká wielkość ludu onego báránká offiárowáła/ potym cáłego/ z głową/ z nogámi/ y ze wśzytkimi trzewámi iádła *KrowObr* 185, 185; *BibRadz* I 1d *margin*, *Lev* 3/9, II 2a *margin*; nie ná kęfe kroleństwo mnie dano tobie zá małżonkę/ áni ná czwartą część/ ále ná cále *BielKron* 354; tám vczynił z brátem Olbráchtém vgodę táká/ iż Krol Władziław miał być Krolem całym Węgierfkim iáko dołtátecznie wybrány y koronowány *BielKron* 397, 121, 127v, 211v, 331; *GrzegRóżn* I3v; Est autem As, Cálá rzecz káždęj rzeczy którą może dzielic ná dwánaście części *Mącz* 17c; Intercalaris mensis, Mieliąc w którym yeden dzień przifadzáyá ku łpełnieniu czálému biegú rocznemu *Mącz* 31c; Comata Gallia, Cálá Fráncia/ która niegdý Tranfálpina bywa názywána *Mącz* 60d; Huiusce rei potestas omnis in vobis sita est, Macie całą zwierzchność w tey rzeczy. *Mącz* 397c; Volumen, Iedná część cáłych xiąg. *Mącz* 506d, 15d, 26c, 127b, 191c [2 r.], 291b (22); *OrzQuin* F4; *SarnUzn* H3v; Albo weźmi cále gniazdo iáłkołcze/ á włóż ie w gorącą wodę *SienLek* 81, 39v; Otoż s páná iáko z głowy/ á s fláchty/ y s półpółtwa iáko s członkow/ łtánęłoby cále iedno ciáło *GórnDworz* Hh5v, Ee5; Ten tedy kąt z tego Kliná w którym iest odiąwśzy/ zołtáná dwá/ w których obu nie będzie cały kąt ieden prófty *GrzepGeom* F; A ták vkazáło łye iáłnie/ że Kwádrát cały a.b.c.d. cáłéy Figurze *Ro^mboides* b.c.d.e. iest równy. *GrzepGeom* G2; Iełli ieden *Diameter* będzie ná łżeści łokiet/ á drugi ná ósmi: wiedz puł liczby iednégo ná całą liczbę drugiégo *GrzepGeom* G4v; bo czternaście łokci wietłznych y dłóni/ mogą cáłych pietnaście vczynić mnieylznych. *GrzepGeom* L4v, F3, F4, G4v, Iv, K2, N2; Abo s popiołu káwálec fklá vczyniwśzy/ cáłego człowieká w nim [...] y ze wśzytkimi iego vbiory y półtávámi/ oglądác. *RejPos* 270v; *GrzegŚm* 2 *margin*, 19, 23, 33, 63; *RejZwierc* 30v; przypifáłifmy z teyże Coⁿfefsiey Artykuł cały o wieczery Páńfk. *WujJudConf* 13, 216v, 227v, 247; Aż zá łiodnym obaczył/ ták obłócżek máły/ Iáko wielki może być/ ludzkich nog trop cały. *HistHel* C2v; *Strum* G3; *BudNT* b4v, *Ioann* 7/23; *StryjWjaz* B3v; ábyś łtátecznie áż do końcá Bogu łámému całą chwałę oddawáł *CzechRozm* 223v; Nie może łie też zákryć áni cáłym będąc w máłuczkká łtuczkkę chlebá zmieścić *CzechRozm* 264v, 117, 120; Acz koły wylámano koło tego płotá/ Ale w iego delzczułce miełzka cáła cnotá *Paprpán* H2v, Vv; A Páweł S. cały dom łtrożá łwego [...] tákże y [...] Koryntczykow pokrzcíl niemáło *KarnNap* B; *ModrzBaz* 90v, 117v, 122, 122v; Iż całą ręká zegnáią/ y krzyłz S. iednym páłcem czynią. *SkarJedn* 233, 26; łámym Rhabárbárum/ ná raz go biorąc poránu/ iáko czerwony złoty Ducat záwáży: albo iełli z cały nie będzie/ ná rozum iáko dwá orzechy leśné/ [...] nie źle ciáło przepurguiem *Oczko* 38, 32; *Calag* 213b; po trzy dni cały pfláterz prześpiewáł. *SkarŻyw* 570, 51, 119 *margin*, 528; *MWilkHist* G2; *StryjKron* 597; Co ia tu dla tego przypominám/ żeby łię kto niechciáł cáłego we wśzytkim między Antyochem/ á Antychriłtem porównánia dopiráć. *CzechEp* 366, 276; Poyźrzávśzy tedy pilnie w całą náukę páná Chriłtułowę/ nie naydziemy tego/ áby Piotrowi regiment iáki naywyżłzy/ nád innymi Apołtoły [...] zlecił. *NiemObr* 31; Bo tylko Europę/ y to nie całą opánováł *NiemObr* 59, 13, 45, 48, 55, 138, 163; *KochPhaen* 24; *KochMRot* C; *BielSjem* 23; *GórnRozm* K2w; Obroc łie do Oitzizni łwoiei calá łtrona. *Paprup* Av; *ZawJeft* 9; *ActReg* 128; *Calep* 1075b; Piwá áby były pełne becżki: á iełliby miał vtaczác z káždęj/ lepiej iednę wypić całą *GostGosp* 58; Bo iełli w káždym łynu nie od[dávájącym] c]áłéy povinności rodzicom łwym/ go[đno to iest łtr]ofovánia *Phil* B, B4; wesełé odnieś Grékóm

całé *GórnTroas* 43, 44; Polaká Láchem tylko lámá Ruś miánuie. Czy to iest iákoby vćinek całégo fłowá/ Polak *KochCz* Bv; Twe imię fławi/ cały fmyśl ferdeczny *GrabowSet* R3v; *OrzJan* 101; *LatHar* 189; Prze co infzego odrzuca y on cały wierfz z líftu pierwżzego Ianá S. *WujNT przedm* 6; Kto iedno przykazanie zakonu przeftępuie/ całégo zakonu przeftępcą iest. *WujNT Iac* 2 arg; Drugie/ iż iáko P. Chríftus/ ták teź y Antychrífť będzie ieden pewny człowiek/ [...] á nie cały porządek ábo fuccellia Papieżow przez tyfiąc lat *WujNT* 869, *przedm* 13, s. 331, 332, 365, 564 (14); Podymnégo z całégo łanu dwa grofzá máią bydz dawáné. *SarnStat* 351; tedy będzie wolno powodowi ná fumnę fzkody przyfiądz/ álbo ná całą fumnę/ álbo ná mnieyfzą *SarnStat* 799, 241, 339, 350, 352, 471 (21); (iáko y rynfztokow ábo gorfzych mieyfć ćierpiemy/ áby fię cały páłac nie pomázał.) *PowodPr* 41, 11, 25, 57, 81; Cały człowiek robił/ cały teź wfiąc ma zaplátę. A duřzá lámá bez ćiáłá/ nie iest człowiekiem całym *SkarKaz* 3b, 208b [2 r.]; Ná ktory fkarb Rzeczypořp: iefliby ktokolwiek [...] bądź fortelem iákim/ bądź gwałtownie fię rzucił/ [...] bez *confenfu* całey Rzeczypořp: ná Seymie/ tedy táki *ipfo facto infamis* być ma *VotSzl* Ev; *KlonFlis* Ev; V Rzymian trzymał ieden całą Prowincyá *KlonWor* 13, 79.

W połączeniu z przymiotnikiem lub imiesłowem (2): Przeto gdi v kogo vřrzyřz oczy wćeřne odtworzone, iálne, miernie okřągłe czále *GlabGad* N6; *Leucoparyphos* — w białe zali [!] obliczoni. *Calep* 593b.

Przysłowie: Nie fą tákie rękawy iáko kozuch cały. *March*¹ A3v [*idem*] *March*³ Vv.

Zwroty: »orać całym pługiem« = *uprawiać obszar ziemi równy mierze powierzchni zwanej pługiem (inaczej łanem)* (1): Którykolwiek kmieć orze całym pługiem [*arat cum integro aratro JanStat* 227]/ ile będzie miał wołów álbo koni/ ma dáć ćztéry wiązáni konopi gotowych *SarnStat* 190.

»rzeczy się całej przypatrzeć (a. przypatrzeć, a. przypatrować)« [*szyk zmienny*] (5): *CzechRozm* 130v, 146v, 147v, 191v; Gdyź kto fię dobrze rzeczy fámeý całej przypátrzy: [...] tedy tego nie moźe ináćzey rzec *CzechEp* 305.

»ucho całe zostawić, zachować« [*szyk zmienny*] (1 : 1): gdy iácy iedná ftroná przyřfzłá do niego ná źálobę/ tedy tylko iednym vchem słuřzał/ powiedáiąc/ że drugie vcho ku słuřhaniu drugieý ftronie chce całe zořtáwić. *ModrzBaz* 87v; *SkarJedn* A5.

Wyrażenia: »w bokoch cały« = *pełny, gruby, tłusty* (1): Który koń ćienkieý bywa fzyie/ W bokoch cały iáko ktory ftyie. *SienLek* 188.

»z całej dusze, całą duszą« (2 : 1): á Narodowi řwemu Polřkiemu/ całym řercem/ całą duřzą/ y całą myřlą/ wiernie řłuźąc. *OrzQuin* A2v; *SkarŻyw* 503; Dźiękić oddamy/ z całej duřze řwoieý *GrabowSet* Vv.

»całą garścią« (1): Rzekł bych teź iefzćze/ żeby był [...] řzczodrym w rozdawaniu káźdemu/ á nie řzczypthy/ ále czáłą garścią *GórnDworz* Ii2v.

»całą gębą, całym gębami, ustami« = *głořno, wyraźnie; gorliwie* (5 : 3 : 1): Pleniore ore laudare, Cállemi vřtámi wychwałáć [!]. *Mqcz* 304b; nářz teź [*język*] Polřki zda fię trudny/ á iákoby człowiek całą gębą/ á gwałtem mowił *GórnDworz* F7, D7v; Ktorego błędu nie iest teź wolna Wielkonocna oná piořnká/ ktora ćhłopřtwo obźářfzy fię w kárcźmie/ tákźe źacy y báby całym gębami řpiewáią *CzechRozm* 157v, 81v, 221v, 223; *CzechEp* 83; *NiemObr* 177.

»całym krokiem« = *szybko* (1): Gradu pleno, Całym krokiem. *Mqcz* 147c.

»cała moc« [szyk 3 : 1] (4): Też łam korzeń albo proch ie^{go} [...] może być czały rok y przez dwie lecie w czały moczy zachowany *FalZioł* I 110a; *CzechRozm* 19; tedy Sędzia z Podfędkiem [...] tę łprawę dziedziczną łkázác y vznáwác niech máią całą moc [*plenam facultatem JanStat* 488]. *SarnStat* 554, 559.

»całą myślą« [szyk 1 : 1] (2): *OrzQuin* A2v; lecz łię iuz ná to vday myślą całą. *KochFr* 108.

»cała nadzieja« (4): cále łie Chriftułowi Pánu oddác: [...] w nim całą nádzieię połóżyć. *CzechRozm* 227, 29, 98v; *CzechEp* 169.

»cała prawda« (1): A kiedy by chciał policzyć, A całą prawdę pobaczyć, Nalazłby więcej ucisku Niżli ławy, albo zysku. *BierRozm* 11.

»cała rzecz« [szyk 7 : 7] (14): *GlabGad* B8v; A twoie ony wykłády/ tylko łie zá kılká łłow ławfzy/ rzecz całą opułzczáią *CzechRozm* 263v, 263v, 266v; *CzechEp* 46, 242, 300; ywszytko KIM od niołsem comi wm MMP. zlecic raczeł, [...] a rzecz całą honesta occōne od wm MMP. oddálem *ActReg* 169; *SarnStat* *6. Cf »rzeczy się całej przypatrzeć«.

»całym sercem, z całego serca« = *in toto corde PolAnt* [szyk 30 : 2] (19 : 13): Y náwrocą łie do ciebie całym łercem y zupełną dułzą łwoią *BibRadz* 3.Reg 8/48; *GrzegRóżn* A3; *OrzQuin* A2v; *RejPos* 168; *GrzegŚm* 31; *WujJudConf* 231; *CzechRozm* 71 v; *SkarJedn* 313, 314; *KochPs* 12, 138; ztjm złączona łestem w niebie/ ktoregom zcálego łercá miłowała ná ziemi. *SkarŻyw* 70, 21, 120, 141, 358, 428 (9); *CzechEp* 104, 229; Rácž łię nam dác przez wiárę znác/ á łercem całym miłowác. *ArtKanc* I10v, I20; *WysKaz* 10; *SiebRozmysł* C; *PowodPr* 56; *SkarKaz* Oooo2b; *SkarKazSej* 658a, 683a; *CzahTr* C2, C2v.

»cały świat« (2): *BierEz* R2v; Za tym pięćioro ma miełtcze/ kthora licžba czałemu łwiatu łeft przywoita *KłosAlg* A2v.

Zestawienia: »cały jedwab« = *czysty jedwab (może aksamit)* (1): *Holosericum*, *Zwłáfczčá* cały yedwab' ὄλος enim totum significat, to yeft, *Axámit*. *Mqcz* 386c.

»cała liczba« = *całkowita* (4): Gdy we włytykich trzech terminiech łeft łamana licžba przy czały: Tedi złam całą licžbę przez łwego mianowacž *KłosAlg* F3, E2v, F3v.

»cała ofiara« (2): Cále ich ofiáry [*sacrificia ipsius Vulg*] bywály vłtáwicznie dwa kroć odpráwowane przez [!] dzień. *BibRadz Eccli* 45/16[17]. *Holocaustotis*, [...] Gdy cála ofiárá byłá palona krom wnątrznosci. *Mqcz* 157b.

»cały zegar« = *z tarczą 24-godzinną* (1): ci włytyhcy z gołpod łwoich wyiecháli o dwunástej na całym zegárze *BielKron* 330.

»cały żołnierz« = *z pełnym ekwipunkiem* (2): áby z dorocznych požytkow łwych/ całego żołnierzá wedłuk łtanu łwego wypráwić mogli *GrabPospR* M2, M2.

Szeregi: »cały, a nie w części« (1): tedy też o Iezuście tož wyznác mułi/ iż łeft cžłowiekiem całym/ á nie w części *CzechEp* 308.

»cały a(ł)bo połowica« (2): Tákze też Młynárze/ Kárczmarze/ y zagrodnicy/ kłórzy nie máią áni robią ról/ to łeft łanów całych áłbo połowice [*integros vel medios JanPrzyw* 16] [...] ná łwięto S. Mikołáiá płácic będą. *SarnStat* 350 [*idem*] 892.

»cały a pełny« (1): *Verborum circuitus pro periodo*, [...] Cála á łpełna rzecz. *Mqcz* 104d.

»cały, (abo, a, i) wszytek« [szyk 3 : 3] (6): *CzechRozm* 266v; *SkarŻyw* 99; *CzechEp* 239, 262; tedy iedną z dziedzin onych/ to ieft/ przy któręj zołtáie łtáre rzęczyłko/ włyzyłkę y całą [*omnem et integram JanStat* 420] ma mieć włáność w rzęce *SarnStat* 467, 964.

»cały, (ani, a, i) zupełny« [szyk 4 : 2] (6): *Periodus*, [...] Cála zupełna łentencia álbo mowá w rzeczy *Mącz* 291b, 17c, 191c; *BiałKat* 118v; *NiemObr* 46; *SarnStat* 1253.

Wyrażenie przyimkowe: »w cale« = *w całości, w pełnej objętości, w pełni; w pełnym znaczeniu słowa; integraliter JanStat* (25): Item czo ssye thycze grunthu na ktorým sye sbudował w starej wssy tho wczale ostawiamy my yednacze przy Stanyslawie *ZapWar* 1550 nr 2666; *WujJud* 65v; poprzyłiął włytko trzymáć trwále/ Y ze włytkich łil fluby łwoie łpełnić w cále. *StryjWjaz* C2; *KochFragJan* 4; Gdyż z tego poboru wcale liczbá przed témifz Deputaty w Wilnie czyniona byđz ma. *SarnStat* 415; żeby łie wcale ná iednym mieyfcu rzecz náłázłá *SarnStat* 513, 1075; boby pan połtáremu y robotę od łwego chłopk[á] w cale mogł mieć/ y dań *GrabPospR* M3v.

~ *W połączeniu z przymiotnikiem* (2): áni łie tym łiefzćie/ żebyłćie záraz mogli być wcale wolnymi *CzechRozm* A7v; Albo łáme w cále żywe. *KlonŻal* C3.

Zwroty: »w cale odda(wa)ć« [szyk zmienny] (3): *CzechRozm* 210; Chce/ bychmy połłufzenłtwo oddáli mu w cále. *ZawJeft* 33; *WujNT* 252.

»w cale zachować« [szyk zmienny] (2): *RejPos* 248; áby záchowáł łpráwiedliwość łwoię w cále *WysKaz* 25.

»w cale zostawić« (1): Bogu y Krolowi y Biskupom z tą prośbą w cále to zołtáwmy *OrzRozm* P.

Szereg: »w cale a(ł)bo w, po częłci itp.« = *in toto vel in parte JanStat* [szyk 7 : 2] (9): gdy my z wczýnkow náłzych/ áni w cále áni w częłci/ nie možeme być włpráwiedliwieni *CzechRozm* 215, 209, 209v [2 r.], 219; *CzechEp* 352, 367; Owa nierozumne rzęczy/ máią łwe náđzieie/ Ze ich zgołá nie rozwieie Wiátr po łmierci/ lecz zołtáną/ w częłci álbo w cále *KlonŻal* C3; *SarnStat* 683. ~

a. *O czasie lub czynnościach i zdarzeniach trwających nieprzerwany, ciągły, od początku do końca; często oznacza nie całość, lecz większą część, służy też do podkreślenia długotrwałości; continens, continuus, perpes, solidus, totus Mącz, Cn; omnis perpetuus Mącz; integer Cn [w tym: w funkcji okolicznika czasu w połączeniu z A sg bez przyimka (241), z przyimkiem „przez” (158), z innym przyimkiem (18)] (469) : bo cále czterdziełci dni nie przełtawáł grom wielki *BielKron* 444, 295; Mane totum dormire, Cále dopołudnie łpác. *Mącz* 207a; Solidus etiam ad tempus refertur, et significat iuge et continuum, Włtáwiczny cały. Ut decem annos solidos, Cále dziełięć lat. *Mącz* 399c, 38c, 287d, 292d [2 r.], 325d, 342d (14); przez cále puł roká/ tám okołó *Exekucyey* rádząc/ [...] roziecháłifmy łye dármó *OrzQuin* E3v; *LeovPrzep* K2; Owa thego cały obiad byłó. *GórnDworz* S4v, Aa4v; *HistRzym* 11v; *WujJud* 193; *WujJudConf* 138; *BudNT Act* 28/30; Przez cały wielki połł nigdy łię nieprzewłóczyłá *SkarŻyw* 160, 160, 567, 571, 573, 583 (8); ktore mury potým przes lat trzydziełci cále potomkowie iego ledwo dokonáli *StryjKron* 91; z ktorých do Zamku włtáwicznie łtrzelano cále dwánałcie Niedziel *StryjKron* 737, 36, 308, 477, 492, 657; iednáł kto żołnierłką przez cały/ á Senatorłką przez puł wieku/ condycyá niebołzczykowę włpomni/ przyimie od domowego człowieká bárzo zá wdzięczno. *GostGospSieb* +4v; *GórnTroas* 60; Młzey caley łłuchác. *LatHar* 121 marg, 259; *WujNT przedm* 9, *Act* 27/30; NAprzóđ po odebrániu tych prowentów/ pan Podłkárbi z*

Deputaty pieniędzy obliczyć ma na pułkórką całej żołnierzóm *SarnStat* 363, 735; *VotSzl* B; Czekał tu całej Roki ielzcie mię nie wzywał Zaden *CiekPotr* 66; Za mężowe pieniądze cały May gáchował. *KlonWor* 60, 63.

Wyrażenia: »przez cały czas« (2): z tąd sie vkazuje iże przez cały czas aż do ładnego dnia wiara krześciańska nie witanie *WróbŻołt* Y4; *Suo tuo consulatu somnum non vident, Przes* [!] cały czas wżędu [!] swego oká nie zmrużył. *Mącz* 494a.

»całą drogę« (1): Niech całą drogę pilnuią kozery *KlonFlis* H4.

»cały dzień« – *omni die, tota die, per totam diem Vulg; totes dies, totum diem Mącz; totis vel singulis diebus Cn* [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w *A sg* (96), *A pl* (1), z przyimkiem „na” (2), „przez” (47), „za” (3)] [szyk 148: 13] (161): Wżyfy się będą dziwować/ A cały dzień o nim gádác *BierEz* R4v; *OpecŻyw* 32, 39, 78v; Stłucz ie á włoż w wino białe przez cały dzień. *FalZioł* V 114, III 3a, V 37; abowiem on ielst cały dzień rozmyślanie moje. *WróbŻołt* 118/97, 31/3, 34/28, 37/13, 43/22, 55/2 (12); *RejPs* 57, 64, 86v; *RejRozpr* H, H2; *LudWieś* B2, B3; *RejJóz* F3v; *HistAl* H5v, M; *KromRozm II* d3v; *Diar* 49, 78; *BielKom* E8; *LubPs* D, F4v, H3v, I4, K2 (19); *RejWiz* 33; położył mię opuścił/ cały dzień żáłością skonáną. *Leop Thren* 1/13, *Iudic* 9/45, *Judith* 6/16, *Ps* 37/7, 13, 51/4 (10); *RejZwierz* 107v; Tedy słońcę [!] stánęło w poszrod niebá/ áni sie pośpieżyło ku záchodowi iákoby zá cały dzień [unius diei]. *BibRadz Ios* 10/13, *Ex* 10/13, 3.Reg 19/4, *Rom* 8/36; *OrzRozm* V; drugiego dnia cały dzień szthurmowali aż do nocy *BielKron* 251; ledwy tho zá cały dzień vgåłło. *BielKron* 303v, 11v, 251, 385, 412, 414 (10); *Apricabar hodie toto die, Cálým dzień dziś ná słóncu ftrawił. Mącz* 13a; *Dicamus totum hunc tibi diem, Tego dnia całego chcemy tobie k woli być. Mącz* 85b; *Uno die abstinetur potione et pabulo, Przes cały dzień áni yedzą ány piyą. Mącz* 446d, 215c, 282c, 290b, d [2 r.], 316a (16); *Prot* C4v; *SienLek* 122v, 157; *RejAp* 185; musifz W.M. cały then dzień/ chwał białychgłow słuchác *GórnDworz* Z5v, Iv; kthorzycmy ćirpyeli ciężkość dnia całego w gorącości. *RejPos* 59, 59, 276v, 306v, 317; *KuczBKat* 50; *RejZwierc* 98 [2 r.], 106v, 139v, 145; *WujJudConf* 191; Także y niżej wżędy á tu się znaczy iż się dzień cały [tj. doba] od wieczora poczyna *BudBib I 1 marg*, 384a; A sam sie vdał w pułzczą/ ná cały dzyen chodu *HistHel* C3; *BudNT Matth* 20/7; A vbodzy kmiotkowie/ ktorzi cały dzień prácuiąc vpalenie słoneczne ćierpieli [diei onus et estum pertulerunt]/ z rąk onych okrutnych á drapieżnych Hárpiy wżytkiego pátrzyć muřą. *ModrzBaz* 34v, 36v; *KochPs* 30, 55, 108; wznák położyli/ ćiągnąc y męcząc go cały dzień ař długo w noc. *SkarŻyw* 328, 31, 106, 107, 324, 484 (8); *KochTr* 7; *StryjKron* 522; *PudlFr* 5, 73; *ZawJeft* 13; *Perdius* – Czali dzien trwaiaci. *Calep* 777a; Niech tłucze pierśi dni całej/ y nocy. *GórnTroas* 13; *GrabowSet* H3; *LatHar* 50, 53, 160, 162, 163 (9); *WujNT Matth* 20/6, s. 248, *Rom* 8/36, 10/21; ná których ławách we Wtórek przez cały dzień/ á we Czwartek do godziny niezpornéy/ á w Piątek przez cały dzień tylko káždégo tego dnia *fal* [...] *vendant SarnStat* 968; Niecny roľtrucharz vććiwymi ćiały/ Kupczy dzień cały. *KlonFlis* D2, Ev; *KlonWor* 22, 73 [2 r.], 74, 75, 76.

»(przez) całą godzinę« [w tym: bez przyimka (4)] [szyk 7 : 1] (8): stłucz to sपोem zoliwą á fmaż na lekkim ogniu całą godzinę *FalZioł* V 113v, V 91v, 113v, 115v; Táka sřpráwá przywołánia/ przypowiadánia/ y obżałowánia/ będzie przez całą godzinę. *GroicPorz* nv, ov; *KrowObr* 38v; *BielKron* [332²].

»przez całą jesień« (1): Włzakże iŹ przez całą Iefieñ wiatr Źredni [...] vřtawicznie Źrodze wiař/ przegnař wodę morřkã od tych krãin ku Angliey *StryjKron* 26.

»całe lato« [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w A sg (3), z przyimkiem „na” (2), „przez” (5)] (11): DRzewko pyęknie zyelone/ cãłe lãto Źtoi *RejZwierz* 127v; *BielKron* 269v, 314; Ziółko iefř bãrzo wóniãciãc/ [...] brunatny kwiatek mięwa przez cãłe lãto *SienLek* 256v, 126; *Strum* N2; *ActReg* 4v [2 r.]; *GostGosp* 108; nie cięřzko przyydzie ieden tydzieñ nã cãłe lãto z włoki oŹiãdley iednem robotnikiem zã wyprãwionego robić *GrabPospR* M3v, M3.

»cały miesiąc, księřyc« = *mense integro, ad mensem dierum* *Vulg* [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w A sg (9), z przyimkiem „przez” (6), „za” (1)] [szyk 14 : 4] (16 : 2): ktorego gdy Źie poranu trunek napijefř, przez czařy księřycz paraliřu Źie nieboy. *FalZioř* I 77a, I 76d, II 1d; *MiechGlab* 14; *LudWieř* B2, B3; *MurzHist* D4v; Dam im mięfã ku iedzeniu cãły księřyc? *Leop Num* 11/21, *Num* 11/20; Nie będziećie go ieŹć thylko przez ieden dzieñ/ ábo przez dwã/ [...] Ale przez cãły mięfiãc/ ář Źie wam nozdrzãmi rzući *BibRadz Num* 11/20, *Num* 11/21, *Iudith* 3/13; nie będzie [...] iadař na řthole/ iedno nã Źiemi zã cãły mięfiãc *BielKron* 465, 114v, 165, 211v; *Skarřyw* 484; *SarnStat* 496.

»cała noc« = *totam noctem* *Vulg, Modrz, Cn; tota nocte, toto noctis tempore* *Vulg; perpetam noctem* *Mqcz; perpete nocte* *Cn* [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w G sg (4), A sg (62), z przyimkiem „na” (2), „przez” (23)] (102): *Opecřyw* 33, 116; *FalZioř* III 3a, IV 17c; *Bielřyw* 108; *Wróřřoř* E6; ty řłowã Źobie będe przez cãłã noc przypominař *RejPs* 112v; *RejRozpr* I2; Czařa noc pję ã wdzien řuffy *RejKup* R, g5; czařy nocy nieřpař nieborãczek *MurzHist* Dv; *LubPs* B5; *RejWiz* 12, 45; wyřzuffyl ie Pan/ wianiem wiãtru gwařtownego y pařãcego cãłã noc *Leop Ex* 14/21, *Ex* 14/20, *Iudic* 19/25; *RejFig* Bb5v, Bb7v; *RejZwierz* 73, 100v; *BibRadz Ex* 14/20, 21, *Ios* 10/9, 1.*Reg* 15/11, 31/12, *Tob* 10/7; *BielKron* 31, 52v, 66, 250, 406, 460; Pernox, Przeznocny/ przes cãłã noc. *Mqcz* 252a; Pernoctant venatores in nive, [...] Cãłã noc trwãyã nã Źniegu *Mqcz* 252a, 52d, 252a, 290d, 292d, 447b (11); *GórnDworz* S, T2, Aav; *RejPos* 18, 175v, 176, 176v, 225v [2 r.] (9); *HistLan* C2v, C3; ábowiem on řam nietylko cãłe nocy nã modlitwie řtrawil/ ále teř iednę modlitwę trzy kroć powtarzał. *KuczřKat* 370; *RejZwierc* 114; *BielSpr* 67v; *BudBib Iudic* 16/2; *CzechRozm* 115; *ModrzBaz* 26v [2 r.]; *KochPs* 30; Czytãnim/ cãley nocy modlitwãmi/ pořty/ y pokornymi pořługãmi/ zãbãwiãłã Źycie řwoie *Skarřyw* 193, 51, 107, 135, 160, 161 (14); *KochTr* 7; *StryjKron* 161; Iednãk mam tę nãdźieię/ ře przedię zã lãty/ Nie będã moię cãłe nocy bez zãpłãty *KochMuza* 25; *KochPam* 85; *KochPieř* 4, 29; *PudřFr* 13; *ArtKanc* D12v; *ZawJeřt* 6; Pořlaćem nacařa noc ludzie przed sobã *ActReg* 56; *GrabowSet* T3; *LatHar* 49, 124, 511; *WujNT* 26, *Luc* 5/5, s. 479, Bbbbbbb3v; *ZapMaz II G* 97/90v; *KmitaSpit* B3; *PowodPr* 73; *KlonWor* 75.

»całã bořã noc« (1): To tego/ y co lepięy oni tãm vmieię/ Cãłã Bořã noc będzie *KochPieř* 30.

»cały rok« = *annum totum* *Vulg; tempus annum* *Mqcz; omni anno* *ModrzBaz* [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w A sg (34), z przyimkiem „na” (7), „przez” (31)] [szyk 67 : 12] (79): *Opecřyw* 39v, 160; A ten proç trwa w řwey moczy przez czařy rok. *FalZioř* V 91, I 79d, 81d, 97b, 110a, 129c (12); *Bielřyw* 27; *RejRozpr* D4; *LudWieř* B; *Diar* 24; *KrowObr* 71, 169, 171 [2 r.], Tt4; *RejWiz* 30v; *RejZwierz* 138; przeto cãły rok y nã drugi v nich wielkie zãmieřzanie byřo. *BielKron* 416v, 166, 249, 374; *Mqcz* 199b, 290c, 406b; *SienLek* 53, 107; tãk ře Apollon w tym cãłym roku nie vznař/

by krolewná nań mile weyźrzála *HistRzym* 13v; *RejZwierc* 107v, 136; A iefli nie okupi/ y ípełni íę mu rok cały/ tedy odyidzie dom on *BudBib Lev* 25/30, *Lev* 25/29; Morderítwá ná cały rok gęfto íę broią w tey Rzeczyópolitey. *ModrzBaz* 140v; *SkarJedn* 96, 345; *Oczko* 22; *SkarŻyw* 1, 89, 308, 333 [2 r.], 411 (14); *MWilHist* Iv; *StryjKron* 5, 290, 330, 507, 522 *marg*, 682; *CzechEp* 44; Godzíná tám iák rok cały. *KochPieś* 25; Ieden tylko táki dzień do całego roku. *PudlFr* 66; Peranno – Przez czali rok zyę. *Calep* 774b; *GostGosp* 110; *LatHar* 246; *WujNT Act* 11/26; *SarnStat* 434, 522, 620, 972; *GrabPospR* N [2 r.]; *SkarKaz kt*; *PaxLiz* C4; *KlonWor* 79.

»cały tydzień« [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w A sg (7), z przyimkiem „na” (1), „przez” (6)] [szyk 14 : 2] (16) : *FalZioł* II 15b; *SienLek* 106v; *PaprPan* N4v; przydáli y poft cały tydzień *SkarŻyw* 15, 46, 226; *KochTarn* 77; *BielRozm* 11; Rozmáite rozmyślánia przez cały tydzień *LatHar* 746, +12, 666; *WujNT* 337; tydzień cały dzień podle dnia mamy mieć wolny *SarnStat* 149 [*idem* 857], 724, 857; *PowodPr* 51.

»cała zima« [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w A sg (2), z przyimkiem „na” (1)] (4): Nalazłfzy łobie iamę w ziemi [...] / tam łobie nanofi czymby íe czalá zimę przeżywiła. *FalZioł* IV 23c; *Fruementum omne quod eo tolerandae Hyemis gratia divexerat Caesar*, Wízyftko żyto które tám był zwiosł ná przetrwánie álbo wychowánie całej zimy. *Mącz* 457a; *SkarŻyw* 543; *GrabPospR* M4.

»cały żywot« [w tym: okolicznik czasu bez przyimka w A sg (2), z przyimkiem „przez” (10)] (14): *Serpit per omnium vitam amicitia*, Miłość á záchowánie towarzyskie rofciága íe przes cały żywot. *Mącz* 388b; ífz ná famo czytánie/ tego co nápiśał/ cały żywot iego mály íę być zda. *SkarŻyw* 411, A2, 160 [3 r.], 161, 290 [2 r.], 293 [2 r.]; iákoż tego [...] z onym dobrym który cały żywot oítrą pokutę [...] czynił/ porownywác? *SkarKaz* 383a, 382b, 385a.

Szereg: »wszytek, cały« (1): Takież wízytek czaly Miefiącz przimrozny á íalny będzie. *LudWieś* B2.

2. *Nieuszkodzony, nierozdrobniony, nienapoczęty, bez uszczerbku fizycznego, niepoddany niszczącemu działaniu; saluus Mącz, Cn; expletus, illibatus, imminutus, inattenuatus, incolumis, incorruptus, integellus, integer, iustus, plenus, sartus et tectus, sospes Cn* (169) : *BierEz* R2v; Widziś íninié brodę moię bytz tzałá/ iutro íą vzrzyś wytarganá. *OpecŻyw* [79]v; mocznemu żoładkhowi czale ziarna dawać/ á mdłemu roftarte dawać *FalZioł* I 62d, V 70, 109; *LibLeg* 11/55; *RejPs* 57; *steuze vkradl 4 sthuky muchayeru modrego dwyá czale a dwye poczathe. LibMal* 1551/159, 1551/158v, 159; *RejWiz* 53, 150v; A iefliby po zeprániu było ono mieśce trędu przyćiemnieyfym/ oderznie y oddzieli íe od całej⁸⁰ [*a solido dividet*]. *Leop Lev* 13/56; *OrzList* hv; *RejZwierz* 129; Wziął thedy wízytko to y rościął ná poły [...] Sámych thylko ptakow nie rościnał. (*marg*) Cáli ptacy známionuią wybáwienie. (—) *BibRadz Gen* 15/10, *Ez* 15/3; Dofycieś íe pomścił [...] nád Rzymiány krzywdy fwoiey íeż żadnego kráiu nie máfz całego około Rzymá/ przez miecz y ogień *BielKron* 110, 94v; Też wprochniále zęby/ íyp popioł/ z palonych ziemnych glift/ rychleyći wypádná; ále íefli całej tedy też od tego przeltaná boleć. *SienLek* 77v, 26, 32; *GrzegŚm* 21; *BudBib* I 187b *marg*, *Ez* 15/5; Oni łobie íednego/ niechay obieráią/ A obrawfzy całego/ ná íztuki zrabáią. *HistHel* C; bo ci doglądáli/ áby były całej domy y chędogie *ModrzBaz* 35; Rufzyłeś z gruntu ziemie/ pádác fye muśiáłá/ Láfki twoiey potrzebá/ íefli ma być całá *KochPs* 86; wykowawfzy drzwi/ nálazł cały chleb y wodę/ lecz íamego ná poły vmárłego *SkarŻyw* 29; á Edwinus z ímutku prętko vmárł/ y całej á ípokoyne kroleśtwo brátu

zoftáwił. *SkarŻyw* 509; náłázł grob y ciało ielzcze cále *SkarŻyw* 538, 249, 436, 472, 567; gdzie śmiały Iafon ledwé mógl wwiéść íwóy korab cály. *KochFr* 128, 45; Kmiotek kiedy rolą pułzcza/ ma budowanie cále oddać *GostGosp* 40, 24; Iuż y mieyfća święconé/ od was nie íą cále *GórnTroas* 47, 46; Chlebie/ co wřzech żywifż/ ácz cię nie vbywa/ Cályś/ ácz łáknący pokarm z ciebie miewa. *GrabowSet* O3v; *KochFrag* 14; *OrzJan* 68; Widziłz to íam ná oko/ że nie wřzędzie cále [siodło]. *WyprPl* A4v, Bv; *LatHar* 292; *SarnStat* 1109 marg; *GoslCast* 55.

Fraza: »nie było całego mie(j)sca, całe miesce« [szyk zmienny] (2 : 1): tak iż począwífy od głowy áże ku pięćno nożné/ niebyło w ie⁸⁰ námiętfífym [!] ciele tzalé miefće *OpecŻyw* 126y, [127]; *SiebRozmyśl* D.

Zwroty: »nie mieć, nie znaleźć całego miejsca« (1 : 1): Iużem thák íeft wyćiągnion/ iż niemam całego mieyfća ná ciele ku wźięćiu nowych ran *BielKron* 257; *SiebRozmyśl* H2v.

»cał(y), całym zosta(wa)ć« (5 : 1): *BielKron* 28v, 88; *Strum* L4; obáczył/ ífż wpromieniu onym drzewo cále bez żadney odmiány zoftawáło *SkarŻyw* 479, 193, 511.

»nic całego nie zostawić« [szyk zmienny] (2): *RejPs* 204; Cálęgo nic zoftáwić niechcą: ogién frogi Wřzytki w popiół obróćil páńfkie fynógogi. *KochPs* 110.

Wyrażenia: »kamienie całe [= *nieciosane*]« [szyk 3 : 1] (4): Y budowano dom z całego kámięniá [ex *integris lapidibus*] íákie przywożono *BibRadz* 3.Reg /7; *BielKron* 648; Z kámioni [!] całych zbuduiefż ółtarz Iehowie *BudBib Deut* 27/6, 3.Reg 6/7.

»z całą skorą« = *bez uszczerbku* (1): gdyby íedno Ztego tárgu wroćić íię z całą fkorą mogli. *CiekPotr* 50.

Szeregi: »cały, (a, i) nie(na)ruszony« [szyk 5 : 1] (6): íżeby tho zdiurawione dno wíazło na drugi garniec czały nie narufzony *FalZioł* II 1d; kabatek perłowi nabyála głowa vczinyony czały nyerwshony vespolek stem lanczvchem zalossyl *ZapWar* 1548 nr 2667; *Mqcz* 366b [2 r.]; *SkarŻyw* 354; iż będziemy záchowywáć Koronę Królestwá Polfkiego záwždy całą / y nienárufozoną [salvam et integram *JanPrzyw* 4] *SarnStat* 882.

»cały a nie rozdzielony« (1): Bo íáko íáblko cále á nierozdzieloné trwa dłużey *SarnStat* 121.

»zdrowy, (a, i) cały« [szyk 3 : 1] (4): Chleb biały íeft nalepfzy z [...] ziarna zdrowego á czałego *FalZioł* V 63v; Też Ziemię náfżę Bełzką [...] zdrową y całą [salvam et integram *JanStat* 797] [...] chcemy chowáć *SarnStat* 1053, 82, 951.

Wyrażenie przyimkowe: »w całe« = *w stanie nieuszkodzonym, bez szwanku, bez uszczerbku* (60): Y rzekł Krol: W cále íą [salvane sunt] pieczęći Dánielu? On odpowiedział/ w cále [salva] Krolu. *Leop Dan* 14/16; Ani też íeią młodego winá w ftháre naczynie/ bo íefli ínák vczynią/ pukáią íie wíęc naczynia/ á wino íie roftacza [...]. Ale wino młode/ zlewáią do nowego naczynia/ tedy ták oboie bywa w cále [ambo conservantur] *Leop Matth* 9/17; ktorzy tego máią ciężáć kogo pozywáią/ íefli Páná thedy dwu wołu wźiąć/ á íefli kmiećiá tedy íednego/ kthorą ciężą máią zchowáć wcałe/ íećie dwie niedzyeli á żimie ósm dni. *UstPraw* 6; Y náfze też Podole íuż nie práwie w cále. *MycPrz* I C; *StryjKron* 170; *KochPieś* 8.

~ *Zwroty*: »w cale sta(ną)ć« [szyk zmienny] (4): *BiałKaz* H4v; *SkarŻyw* 56; *PudłFr* 27; dziwna rzecz iako y Pogónłkie okrucieństwo bączenie ná to mieysce miáło: y teraz bez murow/ zówárčia/ obrony/ dotąd w cále łtoi. *PowodPr* 31.

»w cale zachować, zachowany« (4 : 1): *KrowObr* Av; *OrzJan* 56; *Abyś* vrodzáię ziemłkie dáć/ y one w cále záchowác raczył wyłuchay nas. *LatHar* 178; *SarnStat* 1059, 1188.

»zostać w cale« [szyk zmienny] (7): Ięgo ciało aż do dnia ładnego w czale zołtanie. *FalZioł* V 46; *LubPs* eev; *KrowObr* Av; *RejZwierz* 122; *Strum* L2v; *OrzJan* 136; Gdy ośiął korab Noęgo ná łkále/ Y zołtał w cále. *KlonFlis* C. ~

a. *Dziewiczy; indepravatus* Cn (2) : Lecz mówiłám chcąc ná nim to prawie wymęczyć [...] A w myśl swoię niepoiął rzeczy ták niemálęj/ Z łłów moich wtráłzony/ y zołtał ták cały. *GostCast* 50.

Szereg: »cały i niepokalany« (1): Bog moy z miłóšierdzia łwego/ záchowál mię do te⁸⁰ czáfu cáłą/ y niepokaláną. *SkarŻyw* 444.

b. *Zdrowy, żywy; bezpieczny* (66) : A dofyć to z działu wzięli/ Iż odefzli od lwá cáli. *BierEz* M2v, Q3v; Ale gdy [członek] odcyęł będzýe/ álbo łam łye oderwye/ by też był nacállfy/ nye może być wczęstniyem dobrodzýeyłtw/ ktore w to cyáło z głowy yęgo płyną *KromRozm* I O3v; *OrzList* iv; byłmy iedno wzyłcy *in commune* cáli w Polłzce byli. *OrzRozm* T, T; Nie boyćie się tych kthorzy ciało zábijáią człowieká całego rozumiey żywego *GrzegŚm* 21; Iednák ty ták chćiey być śmiáłym/ Iákoby łye wrócił cáłym *KochSob* 68; *Paprup* E3; *Phil* P; *GórnTroas* 9; póki ięłcze cáłé domá rzeczy/ zátrzy w imię pánłkie gdzie ieno żywnie chćełz z Turkiem/ byle nie domá w Polłzce *OrzJan* 136, 96.

Przysłowie: á tym łpołobem y wilk łytem będzie/ y baran cáłem *OrzRozm* O; Iákoby mogł Wilk łyt być á cále też Owce *HistLan* C4; áby y wilk był łyt y báran cał zołtał. *GrabPospR* Nv; y byłby wilk łyt y owcá cáła. *VotSzl* E2v [*idem*] *KlonWor* ded **2 [ogółem 5 r.].

Fraza: »cała jest głowa« (1): nie mówię o łłowá: Łatwiefz to/ kiedyby cáła byłá głowá. *KochPieś* 28.

Zwrot: »cał(y) (po)zosta(wa)ć« (4): *FalZioł* V 32v; Lud cał pozółtał/ y łameś ięł zdrowy *ZawJeft* 26; *LatHar* 195; *GrabPospR* Nv.

Szeregi: »cały i mocny« (2): *KwiatKsiąż* B; ázáz zołtáwi wálzę kró: M. całego y mocného *OrzJan* 82.

»cały, (a, i) zdrowy« [szyk 2 : 2] (4): *FalZioł* V 32v; *OrzRozm* A4; ziął go zdrzewá [...] y wczýnił go zdrowego/ y całego ná wzyłtkim/ ták iáko pierwey. *SkarŻyw* 188; *OrzJan* 135.

»żywy, (a, i) cały« [szyk 2 : 1] (3): *GrzegŚm* 52; *MycPrz* II A4v; ktorego Ciáłá gdy wzyłtek lud wierny pożywa/ [...] báránek ofiárowány cały y żywy zołtáie. *LatHar* 195.

Wyrażenie przyimkowe: »w cale« = *w zdrowiu, przy życiu; w bezpieczeństwie* (37): *BielKron* 371, 459; Pobożny człowiek będzie zówzdy w cále *KochPs* 45; A pan lud łwóy wybrány záiął/ iáko owce: Y przeprowádził w cále *KochPs* 118, 37, 87; á ták do Polłki Krol Władiłław Lokietek ze wzyłtkim połonem bez odporu wcale odćiągnął. *StryjKron* 406, 677; Bo dobre mienie Perły/ kámienie [...] Dobré łą: ále Gdy zdrowie wcale *KochFr* 118; Nie wysiedział łye páłtérz z byđłem wcale Ná żadnéy łkále. *KochPieś* 31; *ArtKanc* S17v; Rzeczpołpolita poki ięł w cále/ poty káždy łwoie może mieć łpełná *GórnRozm* I3v; *GostGospSieb* +2; *GrabowSet* C; *OrzJan* 69 [2 r.]; Ty mię wieź/ ty łtyruy łam: ták łkończę bieg w cále. *SzarzRyt* C4.

~ *Zwroty*: »w cale trwać« (1): Inŝy to dármo po drógách miotáli/ A my nie damy/ bychmy wcale trwáli? *KochPieś* 38.

»w cale zachow(yw)ać, zachowany« [szyk zmienny] (9 : 1): *LubPs* Lv; zdrowie íwe wcale/ á łławę w nienaigorŝym punkcie záchowáli. *GórnDworz* Z5; Który króle w przygodách w cále záchowywałz *KochPs* 209, 47, 60, 112, 207; *KochPieś* 32; *OrzJan* 66; iáko [...] Dániel/ w iámie siedmi [...] lwow/ żywot w cále záchowany *LatHar* [+9].

»w cale zostać« [szyk zmienny] (7): Látá tve w cále zoftáná á wiecznie íe nie wzrufzá *LubPs* X4, T5v; *LeszczRzecz* A2; iákoby íam tylko Wcale miał zoftác/ kiedy wŝyftko zginie. *KochOdpr* A4; *ZawJeft* 20; *OrzJan* 15, 62.

»w cale zostawić« (2): *BielRozm* 6; myŝlmy iákobyímy [...] potomftwo tákze náłzé wcale zoftáwili. *OrzJan* 69. ~

3. *Jednolity, nie złożony z części, niepodzielny; inconsutilis Mącz; perpetuus, solidus Cn* (12) : To yeft dom nye ná rozlicznym á wftempuyącym pyáku/ ále ná yedney/ cáley/ á twárdey opoce [...] zbudowany. *KromRozm II* tv; *Monodus* [...], Który miałto zębów całą kość w dźiąsłách ma. *Mącz* 230c; *Inconsutilis, Niesŝyty*/ cáły zwłálczá niełatány. *Mącz* 433b; iedno miey drzewo po gotowiu przed tym/ á zwłálczá Dębinę całą. *BielSpr* 64v; trzećie [słowa] ná włáfnym przebiéraniu ięzyká íámégo, álbo téz w otwieraniu y w przywieraniu warg záwiłły: dla których trudno wymyŝláć było liter cálych *JanNKar* C3; Po P. Krytuŝie vkrzyżowanym/ doftály íię katom iego dwie ízacie: iedná zwierzchnia kráiána y ŝyza/ [...] Druga odŝpodnia więziona y cylowita/ ktorey íię rozkráwác niegodźilo. Y wyŝwiadcza ían ŝ. íz káždy z onych kátow wíziął *partem et tunicam*/ to íeft íwoię część rozdzieloney ízáty/ y onę całą. *PowodPr* 55, 55 [2 r.].

Wyrażenia: »cały grunt« = *twarda ziemia* (1): Kiedy maŝz czynić Vpuŝt ná całym Gruncie/ dobry íeft rábiony w Izbice *Strum* L2v.

»całe kamienie a. cały kamień« (2): *Columna* [...] Słup álbo Filar z całego kámieniá *Mącz* 60d, 299c.

W przen (1) :

Wyrażenia »grunt cały« (1): Íz opuŝciwŝy ná ładzie grunt cały/ Iáteŝ íię pływác po Wándziney wodzie/ Częłto ku ízkodzie. *KlonFlis* C2.

4. *Nie wydrżony, pełny w środku; solidus Mącz, Calep* (2) : *Solidus, id est, plenus et integer nihil concavi aut vacui habens, Cály/ zupełny/ nie dęty ále yáko lity/ lány áni drożony. Mącz* 399c; *Solidus* – Rzecz kazda włobie maiaca, dłuŝ, ŝerza y miałzoŝcz, zupełni, doskonáli, czaki. *Calep* 989b.

5. *Prawdziwy, rzeczywisty, istotny, niewątpliwy* (16) : Czemu Páná Iezu Krytá/ cáłym y iedynym zbáwicielem/ mieć niechcećie? *KrowObr* 60v; Y dźiŝieyŝy Krol náłz/ ták téz mowić muŝi íeŝli krolowác w Polŝce/ y całym Krolem w Kroleŝtwie íwym być chce *OrzRozm* K3v; *RejZwierc* 197 [2 r.]; Ale mowię/ o prawdziwym vniżeniu íercá: y o całym ípuŝzczániu íie/ ná Bożá dobrotliwoŝć *CzechRozm* 211v; íeŝli íeft cały Chriŝtus w chlebie/ ábo íie z chlebá przemienił/ tedy tám nie íam íeft/ ále z vcźniámi íwoimi *CzechRozm* 265, 264, 264v.

Wyrażenie: »cały przyjaciel« = *amicus intimus* *Mącz* [szyk 3 : 1] (4): *Mącz* 172b; Ze z rzadką przyiacielá całego doznamy/ Choćia łye łobie názbyt częŝto záłécamy. *PudłFr* 64; *GostGospSieb* +4v; *CiekPotr* 83.

Szeregi: »cały i gruntowny« [szyk 1 : 1] (2): *Mącz* 172b; A iż Szábát y ceremonie inŝze [...] miały w łobie cień dobr przyŝłych á nie rzecz lámę całą y gruntowną *CzechRozm* 71v.

»cały a istotny« (1): Drudzy zálię powiádaia/ iż pod obiema częŝciámi łákrámentu tego [...] ieŝt cały á ifotny Kryŝtus. *RejPos* 88v.

»cały i zupełny« (2): tak ijz tzały ij zupełny z bogiem otcem wniebie oŝtál ij w żywocie panie^ńfkim zupełnie przebywał. *OpecŻyw* 9; *CzechRozm* 262.

6. Wyraza dodatnią ocenę strony jakościowej: doskonały, dobry, słuszny, bez zarzutu; fixus, integer, summus *Mącz* (240) : Ták żyw łtale ná zyemi iáko człowiek cały/ Chceŝzli by cie niebioła z łáfką požádały. *BielKom* C6; Przeto ten łłáchetny ięzyk łácińŝki przez obcy narod gruby bárzo łie w mowie odmienił/ ktory był łam w łobie pierwey chędogi á cały záwždy przed tym. *BielKron* 276; Labat consilium meum quod fixum erat, Leći o ziemię moyá rádá którám zá całą miał. *Mącz* 180b, 171d; widzę Definicją być całą: *habet enim et genus, et differentias suas* *OrzQuin* I2, F4v, T; wŝytki łpráwy łą ich złoŝciwe á niemáŝz w nich nic cáte⁸⁰ *BudBib* 3.*Esdr* 4/37; Bo Páńłtwu káždemu cátemu á roŝtropnemu [...] nic żaden Krol łkáżonymi obyczáymi łwymi łzkodźić nie może *MycPrz* II A4v; *CzechRozm* 65; *Oczko* A4; Pan z niebieŝkich wyłokoŝci/ Poyrzał ná ziemŝkie niłkoŝci/ Byłłiby gđzie rozum cały/ Albo kto ná Bogá dbáły. *KochPs* 18 [*idem*] 79; *NiemObr* 45; *PudłFr* 40; Przethoż k niemu wołamy w łwey poniżonoŝci/ A włtáwnie żádaymy z całą dowiernoŝcią *ArtKanc* K3v; A to łię dżieie nie zá zwáđá meżá [!] z żoną. (bo miłóŝć miedzy niemi bywa cáła) *GórnRozm* Hv; Niefarbowanich nam Káŝtelanow potrzeba niełpiełtżonemi łlowki/ ale zcalemi włti á łprawdziwemi Serci *PaprUp* Ev; Prawdá żeć do gołpodárłtwá całego tu wiele iełzće nie dołtawa *GostGospSieb* +3v; Teraz niech ráćzey dułżę łwą wyleię Teraz/ poki mam całą łwą nádzieię. *GrochKal* 7; *WysKaz* X3v; Zá czálem Niemce z ichże włálnęgo ięzyká przezwano *Garmanos*, iákoby *Garman*/ cały mąż *JanNkar* D; *SarnStat* 995; Y zwiedźieni kłámłtwem czártowłkim/ choć iełzće w cáley náturze/ w pádli *SkarKaz* 121a, 243a.

Wyrażenia: »całe serce« = *cor perfectum* *PolAnt* (3): *BibRadz* 1.*Par* 12/38; *CzechRozm* 259v; Pámiełtay Pánie iákom chodźił przed tobą/ w prawdzie y w całym łercu *SkarKaz* 350b.

»całe sumnienie« [szyk 1 : 1] (2): Ale to grunt wełela práwego/ Kiedy człowiek łumnienia całego *KochPieŝ* 2; *ZawJeft* 22.

»umysł cały« (2): *BierEz* M3v; Máłżze iuż ná tę woynę iełchác wmyłł cały? *WyprPl* A3v.

»cała wiara« (11): Autores iuratissimi, Cáley wiáry łkładácze krórzy [!] łie żádnym łáłżem by namniey nie zwykly obchodźić. *Mącz* 178c, 126a; iż [...] miedzy Pánem á Niewolnikiem/ cáley wiáry żádną miárá być niemoże *OrzQuin* Qv, Q2v; *RejPos* 244v; *CzechRozm* 209; *SkarJedn* 349; *CzechEp* 215; *GrochKal* 12; *SarnStat* 327, 767.

Szeregi: »dobry i cały« (2): támże będzie powinien miánowác oŝmnaŝcie ŝwiádków [...] meżów dobręy y cáley wiáry y łławy [*bonae integraeque fidei et famae* *JanStat* 508] *SarnStat* 327, 767.

»cały, (i, a) doskonały« = *perfectus et integer PolAnt* [szyk 4 : 3] (7): *BibRadz* I 1d marg; Lecz w tey formie/ którąmy iuz całą y doskonałą być pokazali/ obaczyc to trzebá/ iż iedny fłowá koniecznie fą potrzebne *KuczKat* 125; *BudNT Iac* 1/4; *CzechEp* 116, 132, 136; *NiemObr* 112.

»cały i gruntowny« (1): Gdyż to budowanie duchowne/ zbawienne/ cąle/ y gruntowne być ma *NiemObr* 33.

»cały, szczyry« (1): Thym członkiem chwalimy Bogá fercem wierzymy. Tego członku chce Bog całego/ fzczyrego *GrzegŚm* 31.

»cały a uprzejmy« [szyk 1 : 1] (2): *Adest vir summa autoritate, et religione, et fide, [...]* Mamy człóweká wielkiej powagi Bogoboiności y cąley á vprzejmy wiary. *Mącz* 126a; *CzechRozm* 89.

»cały a zupełny« (1): wnet wzbudził w nim całą á zupełną wiare *RejPos* 244v.

a. *Nie naruszony, nie wzruszony, nie skażony, nie zachwiany, nie zmieniony, nie wypaczony, stały; inviolabilis, salvus Mącz (187)* : Przydzie na^m ząwždy nowa waśń/ Nie może być cąła przyażń. *BierEz* L3; *OrzList* hv; Tegoć Krol pokázác niemoże/ ábyfmy co całego w Polfzce mieli: nienaydziefz Prywileiá żadnego/ z ktoregobychmy niewykroczyli *OrzRozm* E4, E4 marg, Kv, Vv; ale habit/ to yeft/ wfpofobienie a owoc cnot/ ftoi ząwždy cały/ y wiekuiście trwa. *KwiatKsiąz* A4; *Mącz* 353b, 498b; *BiałKaz* M3v; *StryjWjaz* C4; A iż z ftrony iey młodości w podeyżrzeniu nie byłá/ żeby dziewictwá całego mieć nie miałá *CzechRozm* 130; Byli oni ludzie [...] w káždey wolney náuce/ [...] bårzo bieglí: ále iych fpify/ ktore teraz mamy/ nie fą cąle. *ModrzBaz* 98; *SkarJedn* 215; W rzecypofpolitáy zgodę/ Y całą vyżrzy fwobodę *KochPs* 192; *SkarŻyw* 48; *NiemObr* 54; iż żaden nigdy kościół po świećie/ iáko ten Rzymfki ták cały nie był záchowány/ od wżelákiego plugáfstwa kácerfkiego. *ReszList* 191; oni ftráćili Wolność fwoię/ á náfzá z káfki Bożey cąlá. *GórnRozm* F4v; zoftáwiono mu cąle práwo czynieniá/ o lekkość *GórnRozm* H4v, C2 [2 r.], F, G4; *ZawJeft* 21; A te cztery cnoty ták fą s sobą fpołu złączone/ iż iedná bez drugiey cąła być nie może *Phil* D2; *OrzJan* 101; *LatHar* 577; Która wolność ma bydź ząwždy cąła *SarnStat* 1093, *7, 591, 783, 894, 942, 1119; Tákże teraz bårziesz ieft obmyślny w fwych rzeczach Vpádłych, niżli przedtym w cąłych był náfz Pángrácz? *CiekPotr* 45; by dobrze Rzeczpoř: przepádłá/ byle náfze zbieránie cąle było *SkarKazSej* 669b, 666a marg, 669b.

Zwroty: »cały zachow(yw)ac« [szyk zmienny] (7): *WujJud* A7; *SkarŻyw* 328; *WisznTr* 20; Bo pomierne rzeczy/ Rzeczpořpolitá twierdzá y záchowuiá onę cąlá [!] *GórnRozm* M3; *SarnStat* 1021; *PowodPr* 14; *SkarKazSej* 659a.

»cały zosta(wa)ć« [szyk zmienny] (11): *RejPos* C4v; áby Heretyctwo wykorzenione było/ á zdrowa náuká cąła zoftálá *SkarJedn* 298, 309, 371; *CzechEp* 360; *SarnStat* 94, 337, 1024; *SkarKaz* 578b; Rozumiefz, że pieniądze twoie ktoreś wydał, [...] Iże ząwższe zoftáwác cąle [!] miály *CiekPotr* 33.

Wyrażenie: »cała wiara« [szyk 3 : 2] (5): *KromRozm* I F3; *OrzQuin* L4v; *GórnDworz* D5v; wżytkich ku dobremu życiu pobudzał/ y całą wiare w miłości robiącá/ zachowywał *SkarŻyw* 328; *PowodPr* 14.

Szeregi: »dobry i cały« (1): GDy widział fżátan że nie mogł proftothy pífmá [...] obálić/ dokąby ftał dobry fundáment y cały *GrzegRóżn* Fv.

»cał(y) i mocny (a. mocen)« (2): ále cokolwiek Kommifsarze náfzy fkażá/ to ma bydź cąlo y mocno [*ratum et firmum JanStat* 406]. *SarnStat* 841, 1025.

»cały, nie nakażony« (1): A ofiárá wieczna wftáwiczna iestci opowiadanie Ewángeliey cále nie nákázone *WujJudConf* 245v.

»cały a (i) nie naruszony (a. nie poruszony)« [szyk 5 :1] (6): *KwiatKsiqż* Hv; tákowe dániny máią zoftác cále á nie náruzfóné *SarnStat* 94, 337, 1021, 1211; *SkarKaz* 578b.

»cały a nierozdzielny« (1): gdyż [dożywocia] cále á nie rozdziélné bydz máią wftytkié záchowané *SarnStat* 336.

»cały a nie zgwałcony« (1) : Co wftytko [przymierze, wiara i obowiazek]/ by było cále á nie zgwałconé [...] nie byłby był Papiéz powodem do tákiéy woyny *OrzJan* 119.

»prawy i cały« (1): ktorych Bog w práwey y cáley wyerze/ od błędow prozne/ záchował *KromRozm I F3*.

»cały i własny« (1): iż choćby fie w przekładziech rozne słowá naydowály/ gdy rzecz cáła y włafna będzie/ że to odrzucono niema być *CzechRozm* 128v.

»zupełny, (a, i) cały« [szyk 5 : 4] (9): *WujJud* A7; *WujJudConf* 39; *CzechEp* 227; im bliżey Apoftólkich czáfow byli/ tym cálfzá á zupełniefzá náukę o wftytkich Artykułách wiary chrześciáńfkiey [...] odebráli. *ReszPrz* 94; *SarnStat* 1024, 1037, 1057, 1186 [2 r.].

Wyrażenie przyimkowe: »w cale« = w stanie nie naruszonym, nie skażonym, bez zmian, bez skazy; integraliter *JanStat* (111): że WM posłom [...] ku zatrzymaniu w cale przywilejow, wolności a swobod naszych pomagać z władzej swej senatorskiej raczycie. *DiarDop* 115; *LubPs* aa2; *KochZg* A3; *RejPos* 6; ktory Trádycye Apoftólkie iáko íam był wzięł od przodkow íwoich/ ták ie nam też w cále oddał *WujJud* 169v; *BialKaz* H; Krol názáiutrz poprzyfiągł to wftytko w Kofciele/ Pełnić/ co Pośel iego poftánowił/ w cále. *StryjWjaz* A4v; bo w náfzym Michále/ Wftytko co zowá dobrze to záfanie w cále. *PaprPan* Xv; *ActReg* 31; *GrabowSet* I; Których kości iuz dawno w prochu nieznác: ále Sławá kwitnie/ y kwitnąc záfwdy będzie w cále. *KochFrag* 51; A którykolwiek Podfkárbi/ Száfarz/ Poborcá/ Stároftá/ ábo potomkowie ich/ zoftaná ná liczbie íumnę iáká/ támże záfaz wcale do rąk Podfkárbiów [...] oddác káfdy ma *SarnStat* 416, 344, 345, 416, 442, 1111, 1205, 1226.

~Zwroty: »w cale mieć« (5): *OrzQuin* V2; *PaprUp* D4; *SarnStat* 950, 1147; Záfzym sławá twa wielka po wízem świecie będzie. Ktorá y twoy potomek w cále iá mieć będzie *CzahTr* F.

»w cale (prze)trwać« [szyk zmienny] (3): *OrzRozm* D2v; *KochPs* 32; Y ípráwiedliwóść práwa/ áby trwála wcale. *SapEpit* A4v.

»w cale trzymać« [szyk zmienny] (2): Bo Polako^m [...] niepotrzeba Pana meznego/ ieno íprawiedliwego/ ktoribi wcale práwa y wolności ich trzymał *PaprUp* H4; *SarnStat* 114.

»w cale (za)chow(yw)ać, zachowan(y)« [szyk zmienny] (51 : 12): *LibLeg* 11/173; *DiarDop* 113, 118; Dárius Krol Perfki dekret Krolá Cyruśá przodká íwego/ o budowánium kościołá Bożego w cále záchowywa *Leop* 1.*Esdr* 6 arg; *UstPraw* K2v; *OrzRozm* E4, Q2v; *LeovPrzep* C2; Alexánder wielki/ wiefz w. m. iáko w czále záchował poczciwóść biáfychgłow Dáriufowych *GórnDworz* Aa, Z7, Aa6, Bb, Cc, Ee4v; iedno żeby ich fáfłz á omylná náuká w cále záchowaná być mogłá. *RejPos* 21v; *BialKat* 366v; *WujJud* A7, 10v; *BialKaz* H3; *PaprPan* N4v, Y, Hh; *SkarJedn* 199, 273; *CzechEp* 4; *NiemObr* 161; A niedorośli wnukowie [...] Wykná przeftáfwać ná mále/ Wftyd/ y cnotę chowác w cále. *KochSob* 71; *GórnRozm* L2v; *PaprUp* I; Sáfdy y Vrzędy choc są wcale zachowane [...] nie máło się w nich iednak

naruszenia [...] działo. *ActReg* 41, 26, 54; *KochFrag* 48; *OrzJan* 94, 96, 97; *LatHar* 279, 462; *WujNT* 890; WSzyftki domy Bożé albo Kościoły/ we wżyftkich ich práwiéich [...] chcemy wcale záchowác [*omnimode conservare JanStat* 190]. *SarnStat* 181 [*idem* 628], 75, 107, 136, 158, 212 (21); *GosłCast* 17; *PaxLiz* A4v; *KlonWor* 41.

»w cale zosta(wa)ć« [szyk zmienny] (11): *GliczKsiąż* P3v; á záltháwowali fię nieprzyiaćiołom narodu fwego/ áby ich mieyfće święte y zakon zoftał w cále [*ut starent sancta ipsorum, et lex Vulg*] *BibRadz* 1.*Mach* 14/29; *MycPrz* I C3; *CzechRozm* 251 v; Ale což dobrego w cále pod chorągwią Luthrową zoftáło? *ReszPrz* 74; *Paprup* L4v; *ActReg* 46; *KochFrag* 43; *OrzJan* 124; Iáko nákoniec to Kroleństwo z ták niebezpiečných rázow vpadku fwego [...] w cále zoftawáło? *PowodPr* 20, 81.

»w cale zostawić (a. zostawowác)« [szyk zmienny] (7): *SarnUzn* E5; *WujNT przedm* 18; wżyftkié niech będą fkázoné/ zoftáwiwży w cále y w mocy Mytá ftaré. *SarnStat* 1075, 360, 1062, 1150, 1191.

Szereg: »z pełna i w cale« (1): wołálem włáfnemi Odkupić go pieniádzmi, żebym fkarb zwierzony Oddáł przyiaćielowi, y fpełná, y w cále. *CiekPotr* 14. ~

7. *Podkreśla ekspresywnie ilość, rozmiary, stopień nasilenia: wielki, ogromny; po przyimku „bez” = żaden; zastępuje połączenia z „aż, nawet, wręcz”; solidus Mącz [większość przykładów nie pojmowana ekspresywnie mogłaby być zaliczona do poszczególnych znaczeń]* (32) : *MiechGlab* 72; A gdy z wiatru przydzie fnádnie Czáfem cały kozuch wpádnie *RejRozpr* C3; Z obu ftron mnoftwo ludzi/ myáfá/ y żyemye cále po fobyé máyá. *KromRozm II* q3v; Obieráliſmy Krolá ná Seymie w Piotrkowie przy fwym Krolu/ y przy całym Máyeftacie iego *OrzList* i; Lerna malorum, Cály huf albo gromádá niefzczęścia. *Mącz* 189c; Milo [...] ymię sławnego zápávníká z Crotá/ który całego wołu nofił *Mącz* 221c, 399d; Ano nie tylko słowo albo trzy albo wirfz/ ábo y kilká/ przydáwác do pífmá ś: wázyli fię [...] lecz też cále księgi pod imiony Apoftolſkimi wypuſzczác miedzy ludzi fmieli *BudNT* b8, b2, d2; By chciał całym áchtelem możeńz pić do niego *Paprup* I4v; á izby miáfto iednego Doktorá iuż nie dwá/ ále cále ludzi vczonych gromády były przekládáne *ModrzBaz* 132v, 84; *StryjKron* 507; Zátym Krol czarny/ przez ieden huf cały/ Do kuchniey fkoczył/ zá oſtátnie wály. *KochSz* B; y ták fię był zá czáfem ná cále fiedm żon ná rożnych mieyfćách żywych zdobył. *ReszPrz* 43; dla tey Coⁿfefyey Miáftá gubią/ Zamki burzą/ cále Prowincye niſzczeią. *ReszPrz* 70; *ReszList* 166; *LatHar* 664; A źli zginá y z domem bez nádzieie caley. *KolakSzczęśl* C3v; Naprzod w wielu Graeckich księgách fá odcięte cále czáftki pífmá S. prawdziwego *WujNT przedm* 13, *Tit* 1/11; iáko cále polá ábo łáki/ ták cále ſciány/ domy/ y fámilie/ [...] wygláđzić ma. *PowodPr* 49; gdy cáła wieś Lázárzow leży przed dworámi budownych Bogaczow *PowodPr* 70, 35; *SkarKazSej* 669b.

Fraza: »całáz to bajka« (2): gdyż pan Chriftus zaráz po zwiáftwaniu w fámym poczęćiu fwym był dołkonálym mężem całálz to bayka *CzechEp* 149, 168.

Wyrażenie: »cała rota« (3): gdy nietylko poiedynkiem/ parámi/ ále też cálemi rotámi/ Kryftufá/ zá práwnym pozwoleniem policzkuia *PowodPr* 49, 48; List mi ten całą rotę myſli y boiáźni Gromáđzi *CiekPotr* 75.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (2) : Integer, Zupełny/ cały/ doskonály/ nieułomny *Mącz* 171d; Salvus, Zdrowy/ Nienáruſzony/ cały/ zupełny. *Mącz* 366b.

Synonimy: **1.** *nieograniczony, pełny, spełny, wszytek, zupełny*; **a.** *nieprzerwany*; **2.** *nienaruszny, nienaruszony, nierozdzielony, nieruszony, nieuszkodzony*; **a.** *chędożny, dziewiczy, niepokalany, niewinny*; **3.** *nierozdzielny*; **4.** *pełny*; **5.** *gruntowny, istotny, niewątpliwy, prawdziwy, rzeczywisty, zupełny*; **6.** *doskonały, gruntowny, słuszny, szczery, uprzejmy*; **a.** *dobry, mocny, nienakażony, nienaruszony, nieporuszony, nierozdzielony, nieskażony, niewzruszony, niezachwiany, niezgwałcony, niezmieniony, prawy, własny, zupełny*.

Cf **CALKOWATY, CALKOWITY, CALOJEDWABNY, [CALONOCNY], CALOPALENIE, CALOPALIĆ, CALOPALONY, CALOSPALENIE, CALOSPALONY, CALOWITY, NIECALY**

KW